

Waldemar Matera

ul.

41

505099246

waldemarmatera@gmail.com

Przewód doktorski prowadzony na Wydziale Wokalno-Instrumentalnym
Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego w Katowicach

dziedzina: sztuki muzyczne

dyscyplina artystyczna: instrumentalistyka

specjalność: gra na rogu

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

*Twórczość kompozytorska Franciszka i Ryszarda Straussów w kontekście
rozwoju możliwości wirtuozowskich waltorni wentylowej*

Praca napisana pod kierunkiem
dra hab. Damiana Walentka

KATOWICE 2017

Praca Doktorska pt: *Twórczość kompozytorska Franciszka i Ryszarda Straussów w kontekście rozwoju możliwości wirtuozowskich waltorni wentylowej* napisana pod kierunkiem adt. dra hab. Damiana Walentka na Wydziale Wokalno-Instrumentalnym Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego w Katowicach składa się z dwóch części: dzieła artystycznego w postaci nagrania oraz jego opisu. Na płycie kompaktowej zapisano sześć kompozycji: *Nokturn op.7*, *Koncert nr 1 c-moll op.8* oraz *Introdukcję i temat z wariacjami op.13* Franciszka Straussa, a także *Alphorn – pieśń na głos solowy z fortepianem i akompaniamentem waltorni o. op. (AV 29, TrV 64)*, *Andante C-dur* i *Koncert waltorniowy Es-dur nr 1 op.11* Ryszarda Straussa. Rejestracji wszystkich dzieł dokonano z towarzyszeniem fortepianu, którego partię wykonała Dagmara Niedziela. Partie głosu solowego w pieśni Ryszarda Straussa zaśpiewała Anna Borucka - mezzosopran. Sesje nagraniowe odbyły się w dniach 5-6 grudnia 2015 (Franciszek Strauss) oraz 24-25 lutego 2016 (Ryszard Strauss) w sali koncertowej Państwowej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach; reżyserem nagrania był Grzegorz Stec. Długość odtwarzania płyty to 57 minut.

Część opisowa składa się z wstępu oraz czterech rozdziałów. Pierwszy z nich zatytułowany *Życie i twórczość Franciszka i Ryszarda Straussów a historyczne tło rozwoju waltorni* przedstawia biografie obydwu twórców, których kompozycje zawiera dzieło artystyczne, a także traktuje o problematyce rogu wentylowego w czasach, kiedy dzieła te powstawały. Rozdział II i III stanowią centralą część opisu. Zawierają zbiór informacji z genezy każdej z kompozycji, ich analizy formalno-stylistyczne, wskazówki wykonawczo-interpretacyjne oraz wnioski. Ponadto opis pracy doktorskiej zawiera zakończenie, bibliografię (z wyszczególnieniem pozycji wydanych drukiem, źródeł internetowych oraz materiałów nutowych), wykaz fotografii, wykaz załączników oraz dyskografię, korespondencję.

Streszczenie informacji zawartych w poszczególnych rozdziałach:

- Rozdział I *Życie i twórczość Franciszka i Ryszarda Straussów a historyczne tło rozwoju waltorni*

Franciszek Józek Strauss urodził się 26 lutego 1822 roku w Parkstein w Bawarii. Naukę muzyki rozpoczął już w 1829 roku pod kierunkiem wuja Jerzego Waltera, a następnie Michała Waltera. Ku specjalizacji w grze na waltorni (uczył się na wielu innych instrumentach), zwrócił się w wieku lat 15 (1847). Szybkie postępy w grze na instrumencie

zaowocowały w angażem do orkiestry opery dworu królewskiego w Monachium (obecnie Bayerisches Staatsorchester). W niedługim czasie osiągnął adept pozycję pierwszego waltornisty-solisty, na którym to stanowisku spędził kolejnych 40 lat swojego życia. Postać Franciszka Straussa z punktu widzenia waltornistów jest niezwykle istotna, gdyż był on jednym z pierwszych instrumentalistów, którzy praktykowali grę na instrumencie skonstruowanym w stroju *in B*. Prowadził również działalność pedagogiczną – przez ćwierć wieku (1871-1896) wykładał grę na waltorni w Królewskiej Akademii Muzycznej w Monachium. Poza działalnością wykonawczą i pedagogiczną, istotny wkład Franciszka Straussa w rozwój waltornistyki wnoszą również jego kompozycje. Jest on autorem m.in. dwóch koncertów waltorniowych, kilku miniatur, kwartetów waltorniowych oraz wielu dzieł o charakterze dydaktycznym.

Ryszard Jerzy Strauss urodził się 11 czerwca 1864 roku w Monachium jako syn wybitnego waltornisty, kompozytora, pedagoga i dyrygenta Franciszka Straussa. W młodości otrzymał – głównie od ojca – staranne i konserwatywne wykształcenie muzyczne utrzymane głównie w ideałach Mozarta, Haydna oraz Beethovena. Bardzo wcześnie zaczął komponować; jego pierwsze utwory – *Polkę krawiecką (Schneiderpolka)* oraz *Pieśń bożonarodzeniową (Weinachtslied)* stworzył w wieku zaledwie sześciu lat. W ciągu swojego życia Ryszard Strauss osiągnął pozycję jednego z najwybitniejszych i najczęściej „grywanego” kompozytorów w historii muzyki. Do absolutnego mistrzostwa doprowadził on trzy najchętniej praktykowane przez siebie gatunki: pieśń, poemat symfoniczny oraz operę. Ryszard Strauss napisał także wiele dzieł przeznaczonych na instrumenty solowe. Te przeznaczone na waltornię każdorazowo zainspirowane zostały osobą jego ojca – Franciszka, jemu zadedykowane lub poświęcone jego pamięci.

Podrozdział poświęcony historii instrumentu w bardzo skrócony sposób omawia problematykę związaną z rozwojem waltorni, aż do początku XIX wieku. W bardziej szczegółowy sposób tekst opisuje okres od roku 1813 (kiedy w Pszczynie w pracowni Fryderyka Blümela wynaleziony został prototyp mechanizmu wentylowego), aż do połowy wieku XIX, kiedy ukształtowała się waltornia wentylowa z trzema wentylami. Poruszona została również zasada działania mechanizmu wentyla obrotowego – najbardziej popularnego w konstrukcji waltorni. W najszerszy sposób przedstawiona została waltornia Franciszka Straussa – instrument, z myślą o którym powstały wszystkie kompozycje przedstawione w dziele artystycznym. Dzieje waltorni w XX i XXI wieku przedstawione zostały w zarysie.

- Rozdział II *Znaczenie kompozycji Franciszka Straussa w procesie edukacji adeptów gry na waltorni*

Nokturn op.7 jest kompozycją powstałą w 1864 roku. W 1891 roku Franciszek Strauss dokonał rewizji dzieła, upraszczając nieco partię solową. Popularność wersja poprawionej jest w dzisiejszych czasach tak wysoka, że niemalże całkowicie wyparła wersję pochodzącą z 1864 roku. Dzięki staraniom prof. Petera Damma, wersja pierwotna jest dostępna w niemieckim wydawnictwie Bruno Uetz. W opisie pracy doktorskiej, poza faktami dotyczącymi genezy dzieła i jego analizy formalno-stylistycznej, przedstawiłem także wyniki badań odnośnie domniemanego błędu w partii fortepianu w takcie 30 oraz krótkie porównanie wersji pochodzącej z lat 1864 i 1891.

W porównaniu do innych dzieł Franciszka Straussa, geneza oraz dzieje *Koncertu nr 1 c-moll* op.8 są bardzo przejrzyste. *Koncert* ukończony został w 1865 roku, kiedy jego twórca znajdował się u szczytu sławy. W ciągu lat 1865-1869 Strauss wykonywał go co najmniej kilkukrotnie. W momencie powstania kompozycja była pierwszym koncertem solowym, która ukazywała możliwości solowe waltorni wentylowej; szybko weszła również do kanonu pozycji praktykowanych w procesie dydaktycznym. Opis pracy doktorskiej oprócz informacji dotyczących genezy zawiera także analizę formalno-stylistyczną oraz traktuje o problematyce wykonawczej.

Trzecim w zestawieniu dziełem Franciszka Straussa jest kompozycja niezwykle popularna wśród waltornistów, zwłaszcza w procesie dydaktycznym – *Introdukcja i Temat z wariacjami* op.13. Opis zawiera informacje omawiające moment powstania dzieła, jego premierowego wydania, i zawiłości związane z powojennym wydaniem firmy Zimmermann z Frankfurtu. Analiza stylistyczno-formalna opisuje zarówno zagadnienia z zakresu budowy dzieła jak i problematykę wykonawczą.

- Rozdział III *Twórczość Ryszarda Straussa nową perspektywą w rozwoju wirtuozowskim możliwości waltorni*

Alphorn – pieśń na głos solowy z fortepianem i akompaniamentem waltorni o.op (AV 29, TrV 64) jest dziełem czternastoletniego Ryszarda Straussa. Opis pracy doktorskiej szczegółowo opisuje zagadnienia związane z powstaniem kompozycji oraz jego właściwym tytułem i numeracją katalogową. Przybliżona została także sylwetka autora tekstu – Justinusa Kerner (1786-1862) – niemieckiego poety i lekarza. Istotną kwestią w pracach badawczych było doprowadzenie do unikatowego tłumaczenia tekstu wiersza Kerner dokonanego przez mgr Lidię Szarek. Dalszy opis zawiera analizę formalno-stylistyczną

traktującą nie tylko o konstrukcji kompozycji, ale również o jej zagadnieniach wykonawczych i wątpliwościach związanych z niedoskonałościami rękopisu kompozytora. W skróconej formie przedstawiony został również podmiot liryczny dzieła – róg alpejski.

Opis *Andante C-dur* stanowi przede wszystkim analiza stylistyczno-formalna traktująca również o kwestiach interpretacyjnych i wykonawczych. Poprzedzona jest ona zbiorem dostępnych informacji z zakresu genezy dzieła wyjaśniających okoliczności powstania oraz losy dzieła w kolejnych latach.

Koncert nr 1 Es-dur op.11 jest dziełem należącym do najściślejszego kanonu dzieł solowych przeznaczonych na waltornię, zajmujących tę samą pozycję co kompozycje Haydna czy Mozarta. Podrozdział poświęcony tej kompozycji poza informacjami związanymi z okolicznościami powstania, premiery wersji z fortepianem i z orkiestrą symfoniczną zawiera także analizę stylistyczno-formalną. Przedstawione zostały tu także istotne informacje wyjaśniające nadzwyczaj dużą ilość oznaczeń oddechów, które pojawiają się w głosie solowym.

- Rozdział IV *Partia waltorni winnych wybranych dziełach Ryszarda Straussa oraz ich wpływ na rozwój jej możliwości wirtuozowskich*

W dwóch podrozdziałach rozdziału IV przedstawione zostały wnioski z badań przeprowadzonych nad kompozycjami kameralnymi z udziałem waltorni oraz wybranymi dziełami symfonicznymi oraz scenicznymi autorstwa Ryszarda Straussa. Opisany został również ich wpływ na rozwój możliwości wirtuozowskich waltorni.

Udla 172

prof. dr hab. Zdzisław Stolarczyk
Akademia Muzyczna w Krakowie
Dziedzina: Sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna: Instrumentalistyka
tel.606135426
e-mail: zdzislawstolarczyk@gmail.com

Kraków, 10 kwietnia 2017r.

OPINIA RECENZENTA

Zlecniodawca opinii:

Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Uchwała Rady Wydziału Wokalno- Instrumentalnego z dnia 14 stycznia 2016 roku, o wyznaczeniu dwóch recenzentów pracy doktorskiej mgra Waldemara Matery prof. Kazimierza Machałę Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie oraz mojej osoby. Zlecenie podjęte na podstawie art.14 ust.2 pkt 2 z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym

Dotyczy:

Uchwały Rady Wydziału Wokalno- Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach z dnia 29 czerwca 2015 roku w sprawie wszczęcia przewodu pana mgra Waldemara Matery na stopień doktora sztuk muzycznych w zakresie dyscypliny artystycznej instrumentalistyka. W świetle w/w podstawy prawnej, Rada Wydziału Wokalno- Instrumentalnego posiadała uprawnienia do prowadzenia przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dziedzinie sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej Instrumentalistyka.

uprawnionych członków. Oddano 33 głosy ważne: 33 za wszczęciem przewodu doktorskiego, powołaniem promotora w osobie dr hab. Damiana Walentka, 0 głosów przeciwnych, 0 głosów wstrzymujących. Quorum głosujących w chwili podejmowania uchwały zostało zachowane. W świetle ustawy z dnia 14 marca 2003 roku art. 14 ust. 2 pkt. 2, Rada Wydziału podjęła prawomocną uchwałę o wszczęciu przewodu doktorskiego pana mgra Waldemara Matery na stopień doktora w dziedzinie sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka oraz wyznaczeniu promotora.

Podstawowe dane o Kandydacie:

Mgr Waldemar Matera urodził się 3 grudnia 1982 roku w Bytomiu. Edukację muzyczną rozpoczął w 1989 roku w Państwowej Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej im. Fr. Chopina w Bytomiu w klasie fortepianu mgr Barbary Stankiewicz. Naukę gry na waltorni rozpoczął pod kierunkiem mgra Mieczysława Korcza w 1992 roku, a następnie kontynuował ją pod kierunkiem mgra Henryka Frankowskiego (1993-1995) oraz mgra Adriana Ticmana, pod kierunkiem którego w 2001 z wynikiem bardzo dobrym ukończył wymienioną powyżej placówkę edukacyjną. Uczęszczając do bytomskiej szkoły muzycznej był również członkiem kwintetu blaszanego prowadzonego przez pana Pawła Waloszczyka. W latach 2001-2006 odbył studia w Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego w Katowicach, gdzie kształcił się w klasie waltorni prof. Wiesława Grochowskiego oraz klasach kameralnych prof. Jana Górnego oraz dra hab. Damiana Walentka. Studia ukończył z wynikiem bardzo dobrym w 2006 roku broniąc pracy dyplomowej pt. *Działalność artystyczna waltornistów katowickich zespołów symfonicznych po 1945 roku* i uzyskując tym samym tytuł magistra sztuki.

Początek pracy zawodowej Kandydata datuje się na rok 2001, kiedy to rozpoczął on stałą współpracę z Operą Śląska w Bytomiu. Kooperację tę kontynuował następnie przez osiem kolejnych sezonów artystycznych, w tym od 2004 roku w charakterze pierwszego waltornisty. W 2003 roku jako rozpoczął pracę jako muzyk-waltornista orkiestry symfonicznej Filharmonii Śląskiej (obecnie Filharmonia Śląska im. H. M. Góreckiego) w Katowicach, gdzie w latach 2003-2010 pełnił funkcję *muzyka tutti*. W roku 2010 został zatrudniony na stanowisku *muzyka – zastępcy prowadzącego*, realizując od tego czasu partie pierwszej waltorni. Stanowisko to piastuje do dnia dzisiejszego. Oprócz głównego nurtu

działalności artystycznej Doktoranta jakim jest praca etatowa w orkiestrze symfonicznej Filharmonii Śląskiej im. H.M. Góreckiego w Katowicach, współpracuje on również z wieloma znakomitymi orkiestrami oraz instytucjami kultury z terenu całego kraju. Do najważniejszych z nich należy wspomniana powyżej współpraca z Operą Śląską w Bytomiu. W latach 2007-2009 ściśle współpracował z Polską Filharmonią Kameralną Sopot Wojciecha Rajskiego. Od 2009 roku mgr Matera nawiązał stałą współpracę z Orkiestrą Akademii Beethovenowskiej, z którym to zespołem w charakterze pierwszego waltornisty oraz lidera sekcji waltorni współpracuje do chwili obecnej. Od roku 2012 ściśle współpracuje również z Orkiestrą Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa *Sinfonietta Cracovia*.

Istotną gałęzią działalności Doktoranta stanowi kameralistyka. Zogniskowana jest ona wokół trzech formacji: kwintetu blaszanego, kwartetu waltorniowego oraz kwintetu dętego, z którymi osiąga znaczne sukcesy na arenie ogólnopolskiej. Centralnym osiągnięciem Kandydata w tej dziedzinie jest wydana w 2010 roku płyta *Polskie Kwartety Waltorniowe*.

Kandydat prowadzi także działalność pedagogiczną. We wrześniu 2006 roku zatrudniony został na stanowisku nauczyciela w Państwowej Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej im. Stanisława Moniuszki (obecnie Zespół Państwowych Szkół Muzycznych im. Stanisława Moniuszki) w Bielsku-Białej. Podczas pracy w tej placówce uzyskał kolejne stopnie awansu zawodowego: nauczyciela kontraktowego (2007), nauczyciela mianowanego (2012) oraz nauczyciela dyplomowego (2016). W roku 2014 Doktorant uczestniczył w powstaniu klasy waltorni w Zespole Szkół Muzycznych w Rudzie Śląskiej, którą prowadził do roku 2016. Jego uczniowie zdobywają czołowe lokaty na konkursach rangi makroregionalnej, ogólnopolskiej i międzynarodowej oraz kontynuują naukę na uczelniach wyższych.

Jest także członkiem International Horn Society.

Opinia o pracy doktorskiej:

Praca doktorska mgra Waldemara Matery pod tytułem: *Twórczość kompozytorska Franciszka i Ryszarda Straussów w kontekście rozwoju możliwości wirtuozowskich waltorni wentylowej* składa się z dwóch elementów tworzących nierozzerwalną i logiczną całość: dzieła artystycznego w postaci płyty CD oraz części opisowej traktującej o problematyce wybranych dzieł. Wybór kompozycji stanowiących przedmiot pracy doktorskiej oceniam jako przemyślany i trafny. Przedstawione kompozycje Franciszka Straussa należą do najbardziej

popularnych dzieł tego twórcy, waltornisty, pedagoga i dyrygenta. U Ryszarda Straussa selekcja stanowi przegląd trzech gatunków kompozycji: koncertu solowego, pieśni oraz miniatury. W przypadku tego ostatniego Doktorant wykazał, że kompozycja *Andante C-dur* w swej istocie jest fragmentem nieukończonej sonaty. Wszystkie kompozycje ujęte w dziele artystycznym, przeszły próbę czasu i bezsprzecznie należą do kanonu literatury waltorniowej.

Na płycie CD zapisane zostały następujące utwory:

- Franciszek Strauss – *Nokturn* op. 7
- Franciszek Strauss – *Koncert nr 1 c-moll* op. 8,
- Franciszek Strauss – *Introdukcja i temat z wariacjami* op. 13,
- Ryszard Strauss – *Andante C-dur*,
- Ryszard Strauss – *Alphorn* – pieśń
- Ryszard Strauss – *Koncert waltorniowy nr 1 Es-dur* op. 11

W nagraniu soliście towarzyszyły:

- Dagmara Niedziela – fortepian,
- Anna Borucka – mezzosopran.

Utrwalone nagranie pozwala ocenić Doktoranta jako dojrzałego artystę, o dużej sprawności wykonawczej i wielkiej muzycznej wyobraźni. W nagraniu słyszalne jest jego wyczulenie na niuanse kształtowania frazy i kolorystyki dźwięku realizowane w pełnej skali instrumentu i w całej rozciągłości dynamicznej. Na wysokim poziomie artystycznym jest również umiejętność współpracy Kandydata z innymi wykonawcami, ze szczególnym uwypukleniem wątku kameralistyki (R. Strauss – *Alphorn* – pieśń). Różnorodność utworów wynikająca z odmienności użytych w nich form została przedstawiona w sposób interesujący i zrozumiały oraz w spójnej pod względem artystycznym interpretacji. W mojej ocenie zaprezentowane dzieło artystyczne – płyta CD – jest wysokiej jakości, pomimo drobnych niedoskonałości intonacyjnych obecnych w nagraniu. Pod względem edytorskim przedstawiona płyta została przygotowana w sposób staranny i profesjonalny.

Część opisowa pracy doktorskiej mgra Waldemara Matery jest niezwykle obszerna – obejmuje aż 257 stron. Składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, podsumowania, bibliografii z wyszczególnianiem pozycji wydanych drukiem, źródeł internetowych oraz wykazu materiałów nutowych. Ostatnie strony opisu zajmuje spis fotografii, wykaz tabel, wykresy

i załączniki, dyskografia oraz fragmenty korespondencji. Tok przemyśleń oraz budowę pracy oceniam jako czytelną i prawidłową.

Rozdział I pt.: *Życie i twórczość Franciszka i Ryszarda Straussów a historyczne tło rozwoju waltorni* zawiera w trzech podrozdziałach biogramy obydwu twórców, których kompozycje stanowią podmiot dzieła artystycznego oraz informacje dotyczące rozwoju waltorni od starożytności po współczesność. Na szczególną uwagę zasługuje tu wyjątkowo drobiazgowy opis waltorni Franciszka Straussa – instrumentu, z myślą o którym powstały niemalże wszystkie przedstawione w opisie kompozycje. Kandydat stawia, a następnie potwierdza interesującą tezę o momencie rozpoczęcia przez Straussa-seniora praktyki na instrumencie skonstruowanym w stroju *in B*, stanowiącym podstawę współczesnej praktyki wykonawczej. Ponadto Doktorant w sposób drobiazgowy opisuje proces powstania wentyla – wynalazku o fundamentalnym znaczeniu nie tylko z punktu widzenia dysertacji, ale również rozwoju wszystkich instrumentów dętych blaszanych. Zawarte w opisie informacje będące pokłosiem wnikliwych badań rzucają nowe światło na moment opatentowania wynalazku oraz rozwoju w pierwszych latach jego istnienia.

Rozdział II pt.: *Znaczenie kompozycji Franciszka Straussa w procesie edukacji adeptów gry na waltorni* poświęcony jest w całości zagadnieniom trzech zaprezentowanym w dziele artystycznym kompozycjom tego twórcy. W każdym z trzech podrozdziałów autor przybliży fakty związane z genezą dzieł, dokonuje ich analizy stylistyczno-formalnej wraz z opisem problemów wykonawczych, a następnie dokonuje podsumowania zebranych informacji. Opisuje także znaczenie i miejsce każdego z dzieł w literaturze waltorniowej. Na podkreślenie zasługują tu proponowane rozwiązania zagadnień historycznych, niuansów edytorskich oraz obecnych w tekście muzycznym hipotetycznych błędów. Jednym z przykładów tego działania było opracowanie przez doktoranta analizy harmonicznego w celu rozwikłania kwestii precyzji tekstu muzycznego w kompozycji *Nokturn op. 7* Franciszka Straussa. Kolejnym efektem przeprowadzonych badań było stworzenie przez Kandydata wersji głosu solowego *Koncertu nr 1 c-moll op. 8*, pozostającej w zgodzie z zachowanym rękopisem kompozytora.

Rozdział III pt. *Twórczość Ryszarda Straussa nową perspektywą w rozwoju wirtuozowskich możliwości waltorni* w trzech podrozdziałach traktuje o problemach zawartych w utworach tego kompozytora na waltornię solo bądź z jej udziałem, które znalazły się w gronie dzieł zapisanych na nośniku cyfrowym. Podobnie jak poprzednio, tak i tu autor opisuje zagadnienia związane z genezą każdego z dzieł, dokonuje ich analizy stylistyczno-formalnej wraz z opisem problemów wykonawczych, a następnie dokonuje

podsumowania zebranych informacji. Ponadto podrozdział poświęcony pieśni *Alphorn* zawiera notę biograficzną autora tekstu Justinusa Kenera, oraz opis rogu alpejskiego – instrumentu stanowiącego podmiot liryczny utworu. Podobnie jak poprzednio, również Rozdział III zawiera wiele informacji i rozwiązań konkretnych zagadnień historycznych, kwestii edytorskich oraz domniemanych błędów. Za szczególne interesujące w tym względzie uważam opisanie zawiłości związanych z powstaniem i rozpropagowaniem *Koncertu waltorniowego nr 1 Es-dur* op. 11. Niewiele brakowało aby dzieło to – jak słusznie zauważa Doktorant – o „znaczeniu pomnikowym”, wskutek nieszczęśliwego zbiegu okoliczności odeszło w zapomnienie.

Rozdział IV zatytułowany *Partia waltorni w innych wybranych dziełach Ryszarda Straussa oraz ich wpływ na rozwój jej możliwości wirtuozowskich* jest w istocie kontynuacją poprzedniego rozdziału traktującego o problematyce dzieł solowych. Tu w dwóch podrozdziałach Kandydat przedstawia genezę, skróconą analizę stylistyczno-formalną i wnioski płynące z badań kompozycji kameralnych z udziałem waltorni. Opisuje także solowe partie tego instrumentu w wybranych dziełach symfonicznych oraz scenicznych. Początkowo sceptycznie podszedłem do faktu zamieszczenia w opisie problematyki zawartej w utworach, które nie zostały ujęte w dziele artystycznym – płycie CD, lecz po wnikliwej analizie tekstu stwierdzam jej zasadność. Przedstawione przez Doktoranta w Rozdziale IV przykłady oraz wnioski w pełni obrazują rozwój jaki dokonał się w wirtuozowskim traktowaniu waltorni w dziełach Ryszarda Straussa.

We fragmencie części opisowej, którym jest zakończenie pracy autor przedstawia właściwe wnioski płynące z przeprowadzonych analiz i badań. W trzech akapitach poświęconych kolejno twórczości Franciszka Straussa, następnie współdziałaniu obydwu kompozytorów, a na końcu aktywności Ryszarda Straussa Doktorant opisuje zasługi jakie dla rozwoju możliwości wirtuozowskich waltorni oddali wyżej wymienieni artyści.

Praca pisemna jest dopracowana zarówno pod względem językowym jak i jakości edytorskiej oraz graficznej. Obecne w tekście drobne uchybienia (tzw. literówki) pozostają bez wpływu na wysoką jakość całości. Uwagę zwraca liczna ilość przypisów zawierających wiele cennych informacji oraz odniesień do wątków pobocznych. Jednak na szczególne podkreślenie zasługuje szeroko rozbudowany wątek badawczy części opisowej pracy. Sięgnięcie do tak wielu materiałów źródłowych (bibliografia obejmuje aż 25 pozycji wydanych drukiem, ponad trzydzieści witryn internetowych oraz szereg materiałów nutowych) świadczy o wielkim zaangażowaniu oraz wyjątkowej wnikliwości badawczej Doktoranta. Podkreślenia wymaga również fakt wykorzystania w celach badawczych części

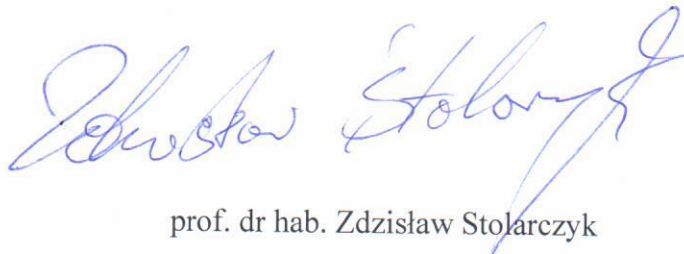
dokumentacji ze zbiorów Instytutu Ryszarda Straussa w Garmisch-Partenkirchen oraz biblioteki muzycznej w Münchner Stadtbibliothek am Gasteig w Monachium. Doktorant udał się tam osobiście między innymi w celu przeprowadzenia badań naukowych manuskryptów. Autor czerpał także z wiedzy i zbiorów uznanych w świecie waltornistów-badaczy, takich jak: prof. Peter Damm oraz Hans Pizka. Z autorytetami tymi mgr Waldemar Matera pozostaje w stałym kontakcie.

KONKLUZJA

Praca doktorska mgra Waldemara Matery stanowi cenny wkład w dyscyplinę artystyczną Instrumentalistyka. Dzieło artystyczne oraz jej opis pozwalają przedstawić przedmiot pracy doktorskiej niezwykle dogłębnie, czytelnie i merytorycznie bez zastrzeżeń. Praca stanowi kompendium wiedzy nie tylko o roli jaką odegrała waltornia w twórczości Straussów, ale zawiera także szerokie spektrum wiedzy historycznej. Zakres i forma podanych informacji jest dla reprezentowanej dziedziny sztuk muzycznych niezwykle wartościowa i stanowi istotny wkład do kultury muzycznej Polski.

Stwierdzam z ogromną satysfakcją, iż pan mgr Waldemar Matera wykazał się głęboką wiedzą praktyczną i teoretyczną, a także umiejętnościami analitycznymi i badawczymi niezbędnymi do prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej. Doktorant w pełni rozwiązał założone zagadnienie artystyczne i tym samym spełnił wymagania art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku.

Pracę doktorską pana mgra Waldemara Matery przyjmuję.

prof. dr hab. Zdzisław Stolarczyk

Warszawa, 2 kwietnia 2017

Prof. dr Kazimierz Machala

Dziedzina - sztuki muzyczne

Dyscyplina - instrumentalistyka

Wydział Instrumentalny Uniwersytetu Muzycznego

im. Fryderyka Chopina w Warszawie

Recenzja

dorobku mgra Waldemara Matery

w przewodzie doktorskim na Wydziale Wokalno-Instrumentalnym Akademii Muzycznej
im. K. Szymanowskiego w Katowicach w dziedzinie sztuk muzycznych,
w dyscyplinie instrumentalistyka (gra na rogu)

Część wstępna

Oceny dorobku artystycznego mgra Waldemara Matery dokonuję na zlecenie Dziekana Wydziału Wokalno-Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Katowicach prof. zw. dr. hab. inż. Feliksa Widery, który pismem z dnia 2 lutego 2017 r. poinformował mnie o wyznaczeniu mojej osoby do składu Komisji z funkcją recenzenta i do przeprowadzenia oceny pracy doktorskiej mgra Waldemara Matery.

Podstawowe informacje o Doktorancie

Urodzony 3 grudnia 1982 roku w Bytomiu, w latach 1989-2001 uczęszczał do Państwowej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. F. Chopina w Bytomiu. Początkowo uczył się na fortepianie, a w roku 1992 rozpoczął naukę gry na waltorni w klasie mgra Mieczysława Korcza. Następnie kontynuował naukę gry u mgra Henryka Frankowskiego oraz mgra Adriana Ticmana. W 2001 roku Doktorant ukończył Ogólnokształcącą Szkołę Muzyczną z wynikiem bardzo dobrym z instrumentu głównego, otrzymując jednocześnie świadectwo dojrzałości.

W tym samym roku Doktorant pomyślnie zdał egzamin do Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego w Katowicach, gdzie w latach 2001-2006 studiował grę na waltorni w klasie prof. Wiesława Grochowskiego oraz kameralistykę w klasach prof. Jana Górnego i dra hab.

Damiana Walentka. W 2006 roku Doktorant ukończył studia w Akademii Muzycznej w Katowicach z wynikiem bardzo dobrym otrzymując tytuł magistra sztuki.

Pracę zawodową mgr Matera rozpoczął w 2003 roku w Filharmonii Śląskiej im. H.M. Góreckiego w Katowicach. W latach 2003-2010 Doktorant pełnił tam funkcję trzeciego waltornisty, a od roku 2010 pracuje na stanowisku zastępcy pierwszego waltornisty. Działalność artystyczna mgr Matery nie ogranicza się wyłącznie do pracy w Filharmonii Śląskiej. Współpracował między innymi z Operą Śląską w Bytomiu oraz Orkiestrą Akademii Beethovenowskiej w Krakowie, z którą występuje po dziś dzień. Oprócz tego Doktorant ma na swym koncie 54 wyjazdy zagraniczne do 12 krajów w tym Niemcy, Czechy, Słowacja, Austria, Francja, Hiszpania, Holandia, Szwajcaria, Ukraina, USA i Chiny.

W 2006 mgr Matera został zatrudniony na stanowisku pedagoga w Zespole Państwowych Szkół Muzycznych im. Stanisława Moniuszki w Bielsku Białej. W latach 2014-2016 Doktorant podjął wysiłek stworzenia od podstaw klasy waltorni w Zespole Szkół Muzycznych w Rudzie Śląskiej.

Ocena pracy pisemnej ***Twórczość kompozytorska Franciszka i Ryszarda Straussów w kontekście rozwoju możliwości wirtuozowskich waltorni wentylowej***

Praca doktorska pod powyższym tytułem jest złożona z dwóch części – dzieła artystycznego zamieszczonego na płycie CD oraz jego opisu w formie pisemnej.

Praca doktorska zaplanowana została w sposób logiczny, zaopatrzona we wstęp i poszczególne rozdziały poświęcone życiorysom i twórczości wyżej wymienionych kompozytorów.

Autor przedstawia tło historyczne rozwoju gry na waltorni i nawiązuje do możliwości i ograniczeń wykonawczych na rogu naturalnym w okresie przedromantycznym oraz opisuje okres przejściowy rogu naturalnego do momentu budowy waltorni wentylowej umożliwiającej grę chromatyczną w rozciągłości całej skali instrumentu. Następnie Autor poddaje ciekawej analizie interpretacyjnej wybrane kompozycje i nie tylko. W drugim i trzecim rozdziale Doktorant przedstawia genezę powstania wybranych utworów, informacje o pierwszych wykonawcach tych dzieł oraz dokonuje ich analizy stylistycznej, obdarzonej licznymi wskazówkami wykonawczymi. Praca posiada ogromną ilość ciekawych informacji o kompozytorach - zarówno z ich życia osobistego jak też zawodowego. Przykładowo, niewielu waltornistów zdaje sobie sprawę, że Franciszek Józef Strauss był multiinstrumentalistą grającym na skrzypcach, gitarze, klarnecie, dudach oraz licznych instrumentach dętych blaszanych. W dniu dzisiejszym najczęściej spotykani multiinstrumentaliści zajmują się *jazzem* i muzyką rozrywkową. Wśród *jazzmanów* wyróżnia się Australijczyk - James Morrison doskonale grający na trąbce, puzonie, saksofonie sopranowym, altowym, tenorowym, barytonowym, klarnecie, eufonium, tubie, kontrabasie, gitarze i fortepianie. Wśród waltornistów najbardziej wyróżnił się niedawno zmarły John Entwistle, który osiągnął

niezwykłą reputację jako gitarzysty. W 2011 roku w magazynie *Rolling Stones* oraz *Bass Player Magazine* artysta ten został uznany za najwybitniejszego gitarzystę basowego wszech czasów. Nie ulega wątpliwości, że umiejętność gry na kilku instrumentach miała istotny wpływ na twórczość Franciszka Straussa, co z kolei oddziaływało na jego syna - Ryszarda jako młodego kompozytora.

W tradycjach wykonawczych wybitnych solistów/kompozytorów znajdujemy współzależność między ich umiejętnościami wykonawczymi i ich kreatywności kompozytorskiej. To właśnie Czerny, Beethoven, Chopin czy Rachmaninow pozostawili obszerny repertuar na fortepian, popularyzując go własnymi wykonaniami czy wprowadzaniem nowych technicznych aspektów wykonawczych. Podobną współzależność możemy zaobserwować wśród skrypców u takich twórców jak Vivaldi, Paganini czy Wieniawski. Kwestia ta przedstawia się podobnie w przypadku Franciszka Straussa, co Doktorant wykazuje w części opisowej.

Mgr Waldemar Matera do napisania swojej pracy doktorskiej sięga po źródła autorytatywne. Na myśli mam tu jego osobiste wizyty w Miejskiej Bibliotece w Monachium oraz w Instytucie Ryszarda Straussa w Garmisch-Partenkirchen w celu osobistego przebadania manuskryptów, autografów czy pierwszych wydań kompozycji Franciszka i Ryszarda Straussów – wysiłek godny uznania. Doktorant po bliższemu zapoznaniu się z oryginałami poddaje je następnie analizie, porównuje z innymi istniejącymi wydaniem by wreszcie kształtując własną opinię zaprezentować wnioski. Pragnę dodać, że w większości przypadków zgadzam się z przypuszczeniami i hipotezami mgra Matery. Obserwuje tutaj logiczne konkluzje oparte o najwyższe prawdopodobieństwo zdarzeń, motywacji związanych z wykonaniami poszczególnych utworów czy istniejących pobudek przy komponowaniu tych utworów na waltornię przez ojca i syna. Nie ulega wątpliwości, że Franciszek i Ryszard mieli ogromny wpływ na rozwój techniki gry na waltorni – Franciszek jako wykonawca i kompozytor a Ryszard jako unikalnie utalentowany, odważny w przedsięwzięciach kompozytor. Po styl kompozytorski pisania na waltornię Ryszarda Straussa sięgają w dalszym ciągu niektórzy kompozytorzy współcześni, zwłaszcza specjalizujący się w muzyce filmowej. W celu potwierdzenia ogromnego wpływu Ryszarda Straussa na współczesnych kompozytorów pragnę przytoczyć moją ciekawą rozmowę z wybitnym amerykańskim waltornistą - Vincentem de Rosą podczas Międzynarodowego Sympozjum Waltorniowego w Denver w stanie Colorado w 2008 roku. Vincent de Rosa był pierwszym waltornistą w Hollywood w latach 1935-2008. Znany kompozytor filmowy - John Williams określił go jako „wybitnego waltornistę o niezwykłych predyspozycjach reprezentującego szczyt gry instrumentalnej”. Podczas mojej rozmowy z de Rosą zapytałem go, kto w jego mniemaniu miał największy wpływ na styl komponowania muzyki filmowej, w szczególności tej z udziałem waltorni. Artysta bez najmniejszego wahania odpowiedział: "Ryszard Strauss."

Wykonanie nagranych utworów

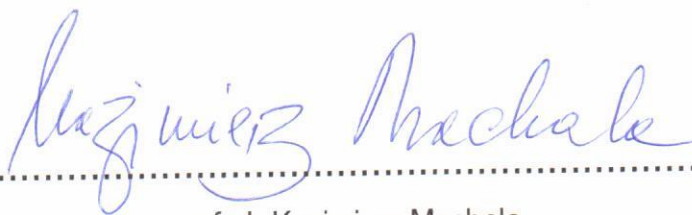
Warsztat instrumentalny Pana magistra Waldemara Matery jest imponujący. Emisja dźwięku nagrań na płycie jest soczysta, klarowna i doskonale kontrolowana w całej skali

instrumentu. Znakomite opanowanie instrumentu przejawia się również w dobrej intonacji, umiejętności wydobycia pożądaných niuansów i kolorów dźwiękowych oraz licznych kontrastów dynamicznych wykonanych z doskonałą kontrolą. Uzyskanie głębi dźwięku w całej skali instrumentu jest dużym wyzwaniem dla wielu muzyków grających na instrumentach blaszanych. Umiejętność ta zezwala grającemu na kształtowanie palety różnych kolorów i niuansów, które poważnie poszerzają warsztat wykonawczy instrumentalisty. Magister Matera posiada takie umiejętności. Jego nagrania są także dowodem posiadania bogatego arsenału interpretacyjnego. Biorąc pod uwagę szeroki wachlarz kompozytorskich możliwości zmian barwy dźwięku, Kandydat doskonale spaja się dźwiękowo z fortepianem czy głosem wokalnym i przekonująco nakreśla zróżnicowany charakter atmosfery w poszczególnych utworach poprzez właściwą aplikację intensywności dźwięku. Gra zróżnicowanymi barwami dźwiękowymi świetnie odzwierciedla odcienie poszczególnych zdań muzycznych. Wysoki stopień dojrzałości interpretacyjnej przejawia się również w przekonującym frazowaniu. Posiada ono logikę w rozwinięciu i konsekwencję prowadzenia do punktów kulminacyjnych.

Konkluzja

Mgr Waldemar Matera to artysta o dużej kulturze muzycznej z imponującymi predyspozycjami dźwiękowymi i technicznymi. Zarówno dzieło artystyczne jak i jego opis stanowią ważne źródło informacyjne na temat wybranych utworów dla waltornistów i nie tylko. Dokumentacja, staranność sięgania po wiarygodne źródła pracy doktorskiej są godne podziwu i przypominają badania sumiennego muzykologa. Niniejszym stwierdzam, że Doktorant wykazał się dogłębną wiedzą teoretyczną i umiejętnościami prowadzenia samodzielnej pracy naukowej i artystycznej. Spełnia zatem wymagania Art. 13 ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku.

Pracę doktorską Pana Waldemara Matery przyjmuję.

prof. dr Kazimierz Machala